

MERÉNYI ANNAMÁRIA

UNGVÁRNÉMETI TÓTH LÁSZLÓ SZERZŐI BIBLIOGRÁFIÁJA

Ungvárnémeti Tóth László korpusza a mai napig hiányosan lelhető fel, miként a megmaradt életmű töredékessége miatt a közeljövőben egy korszerű kritikai kiadás megjelentetése is valószínűtlennek látszik. A hosszú ideig Bécsben medicinát tanuló fiatal poéta műveinek jelentős hányada – Igaz Sámuelnek Kazinczyhoz küldött levele szerint (*Kazinczy Ferencz levelezése*, az MTA Irodalomtörténeti bizottsága megbízásából kiad. VÁCZY János, Bp., Akadémiai, 1907, XVII, 367–368; a továbbiakban: *KazLev*) – egy Légrádi nevű bécsi ágensnél maradt. Ungvárnémeti halálának évében egynéhány, később megsemmisülő vagy elveszett manuscriptumra és nyomtatványra Igaz tette rá a kezét (e művek címét a bibliográfia IX. részében közöljük, valamint ugyanott feltüntetjük az elvégzett rekonstrukciós eljárás menetét, bizonyítékait). Az életmű nemrégiben egy lényeges adalékkal gazdagodott, ugyanis két fiatal kutató, Csikós Zsuzsanna és Fáy Zoltán a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Szűry-gyűjteményében lévő kolligátumban rátalált egy Sárospatakon készült és összeállított, kötetnyi terjedelmű és elrendezését, nem autográf manuscriptumra. A kézirásos *Niza vagy is másképpen a' senge szerelem. Dallokban* című gyűjtemény a sárospataki iskolaévek termését tartalmazza, valójában a korabeli kádenciás hagyomány jegyeit és a divatos poétai románok jellemzőit hordozza magán. A primér Ungvárnémeti-szövegek közé tartoznak a magyar és a két évvel később publikált bilingvis kötetei, a Tudományos Gyűjteményben megjelent elméleti dolgozatai és a Hasznos Multságokban közzétett irodalmi-esztétikai tárgyú tanulmányai, melyeket e folyóirat segédszerkesztőjeként, Kultsár István mellett működve közölt. Ungvárnémeti Tóth László ismeretlenségét jól tükrözi az a jelenség, hogy Rákóczy Géza 1892-ben írt könyve óta nem született róla szóló szintetikus monográfia, az újraolvasásra csupán néhány részkérdéssel foglalkozó elemzés tett kísérletet. A szerző körül elvégzendő alap kutatások elindítását több fontos tényező is akadályozza: az Ungvárnémetiről írt szekunder szövegek közül néhány durva pontatlanságokat tartalmaz (később még kitérünk ezekre), az akadémiai irodalomtörténeti bibliográfia (*A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 1772–1849*, szerk. KÓKAY György, Bp., Akadémiai, 1975, 772) pedig csupán meglehetősen szegényes listát közöl a szerzőről.

E dolgozattal, egy nagyjából 200 egységből álló lajstrommal arra teszünk kísérletet, hogy az Ungvárnémeti-életmű vizsgálatához néhány alapvető filológiai adalékot nyújtsunk. A bibliográfiai tételek rögzítésekor az ItK 1997-es évfolyamában közzétett címle-

írási és jegyzetelési alapelveket alkalmaztuk. A periodikák és a tanulmánykötetek címének rövidítésekor *A magyar irodalomtörténet bibliográfiája* és az *Új magyar irodalmi lexikon* jelöléseit követtük. A bibliográfia egyes alfejezeteinek szerkesztésekor a szövegek első megjelenési dátumát vettük figyelembe, az Ungvárnémetiről szóló tanulmányok és jelentősebb szakirodalmi utalások esetében a másodközlések feltüntetésétől eltekinttünk. A listát 1999. november 1-jén zártuk le.

I. Ungvárnémeti Tóth László szépirodalmi művei

1. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Niza vagy is másképpen a' senge szerelem. Dallokbán*, kézirat, Sárospatak, 1808–1810 (Szüry-gyűjtemény, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár).
2. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Napóleonra szóló epigramma.*
„Napóleonra sok kemény Epigrammákat olvastam, latán, francz és német nyelven. – Én ezt a' magyart írtam reá:

Ember volt Bonapárt, mikor olly nagy póltzra emelték
Érdemi. Ember volt, 's nem tsoda, hogy le bukott.

(KazLev XI, 367, 1814. május 10.)

3. ErdMuz, 1814, II.¹ = *Erdélyi Muzéum*, vál. BENKŐ Samu, Bukarest, Kriterion, 1979, 97–98.
(Tisztválasztás)
4. UNGVÁR-NÉMETI TÓTH László *Versei*, Pesten, Trattner János Tamás betűivel, 1816.
5. UNGVÁR-NÉMETI TÓTH László, *Gyász-tisztelet Hermine császári főhercegnének...*, Pesten, Trattner Tamás János betűivel, 1817.
6. UNGHVÁRI TÓTH László, *Athénai Tyrtaeusnak a Messeniak ellen hadakozó Lacedaemon Poeta-vezérének hadra serkentő versei például az Elégiára, Görög-ből*, HaszMul, 1817/II/52, 412.
7. UNGVÁR-NÉMETI TÓTH László, *Óda Herminához. A Pythiai Tizedik Hymnus mértékin*, HaszMul, 1817/II/25, 195–198. = UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *A költőnek remek példáiról, különösen Pindarról, s Pindarnak Versmértékéről*, TudGyűjt, 1818/VI, 83–86.
8. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László *Görög versei, Magyar tolmácsolattal*, Pesten, Trattner János Tamás betűivel, 1818.
9. UNGVÁR NÉMETI TÓTH László, *Hippokrates esküvése*, HaszMul, 1818/I, 1–232.
10. UNGHVÁR NÉMETI TÓTH László, *Sappho éneke Küprishez*, HaszMul, 1818/II/4, 25.

¹ Utal rá a *Híradás az Erdélyi Muzeumnak I–X. Füzeteiről* (TudGyűjt, 1819/V, 120) című ismertetésében.

11. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Epigramma Ertseinek botránkozó feleletére* (görög nyelvű szöveg).

„Ercseinek botránkozó feleletére, melyet Recenzióm ellen a’ Tudományos Gyűjteménybe bé-iktatott, egy Epigrammával akarék megfelelni, de azt Censorem minden jegyzetivel együtt ki-hagyatta velem, mint a’ melly újabb czivódásra adna okot, ’s alkalmat.” Ungvárnémeti a vers eredetijét a levél szövegébe szerkesztette, a költemény latin és magyar fordítása mellékletként Kazinczy Ferenc kézírásával szerepel:

Éltünk tarka csoport, mint a’ vásári tolongás.
Venni vagy adni jön ez, az mutogatni magát.
Még vagyon eggy henye nép; egyedül ácsorgani kíván.
A’ neve Philosophus. – Hát te mi végre jövéél?
(*KazLev XVI*, 151–152, 1818. szeptember 23.)

12. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Piis manibus Francisci Győry*, Viennae, die 20 Maii anni 1819.

13. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *A’ Halhatatlanság*.

(Terhes Sámuelről): „Egy Epigrammám jut eszembe reá. Így vagyon:

A’ Halhatatlanság.

Kígyó, ’s pillangó örök élet képe, repül ez;
Csíp amaz: ezt a’ bölcs fogja meg, azt az erős.”
(*KazLev XVI*, 511, 1819. szeptember 26.)

14. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Az istenesülés dicsősége*.

Talán a Kazinczy-kör által legismertebb költeménye. *KazLev XVII*, 8–11 (magyarul és németül); *XVII*, 45–47 (németül). Autográf kézírata: MTA Kézirattára, Ms 1376.

15. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Remény és birtok*.

„A’ következő görög Sonett első görög Sonettem, ’s azt gondolám, hogy első a’ Hellenika nyelven is... Én nem annyira örömet, mint a’ nyelv ügyességét tettem próbára; a’ mit görög könyvemben azért nem csináltam, mert az egészen antico; a sonett pedig moderno.” (*KazLev XVII*, 19, 1820. január 16.) A mű eredeti szövege Kazinczy Ferenc Rummy Györgyhöz 1820. január 31-én címzett levelében szerepel (*KazLev XVII*, 38–39). A széphalmi Mester Dessewffy József kezébe is eljuttatja a szöveget: „Ungvár Németi Tóth nekem egy görög Sonettet küldte. Azt akará látni, hogy a’ régi Nyelv mint jön-ki az új formában.” (*KazLev XVII*, 58.) „Ungvár-Németi Tóth László munkája ’s keze. 1820. A sonett magyar fordítása külön papírszeleten Kazinczy F. kézírásával szerepel: REMÉNY ÉS BIRTOK. – 1. Szörnyű volt keserve Ceresznek...”

(KazLev XVII, 178–179.) Autográf kézirat: MTA Kézirattára, M/r. lev. 4-r.
Magyar és görög nyelvű versek.²

16. TÓTH László, *Örömeinek a' Parisi arany Sasnak a' nemzeti Muzeumban béavatásakor*, h., é. n.
17. Szépliteratúrai Ajándék, 1821, 52–55.
(Az istenesülés dicsősége, Rondeau, illetve KAZINCZY Ferenc, Ungvárnémeti Tóthoz)
18. Zsebkönyv, kiad. IGAZ Sámuel, Bécsben, Pichler Antalnál, 1821, 43–46, 111, 133.
(Az istenesülés dicsősége, Rondeau, KAZINCZY Ferenc, Ungvárnémeti Tóth Lászlóhoz)
19. *Magyarische Gedichte*, Hrsg. Johann MAILATH, Stuttgart und Tübingen, 1825, 209–220.
(*Die Göttin der Jugend – Az ifjúság istennője, Der Spielende Eros – A játszó Erós, Liebe und Freundschaft – Szerelem és barátság, Praenumeration – Az előre-fizetés, Vergötterungs Glanz – Az istenesülés dicsősége*)³
20. *Handbuch der ungrischen Poesie*, Hrsg. Franz TOLDY, Pest und Wien, 1828, II, 110–120.
(*Melpomena, Hermine, Az istenesülés dicsősége, Tisztválasztás, Rondeau, Álköltők; Apológok: Hercules, A' magvető, A' vinczlér és a fija, Epigrammák: Barátság és szerelem, A' játszó Erós, Archiméd pontja*)
21. TOLDY Ferenc, *A magyar költészet kézikönyve a mohácsi vésztől a legújabb időkig*, Pest, 1857, II, 155–158.
(*Melpomena, Hermine, Az istenesülés dicsősége, Tisztválasztás, Rondeau, Álköltők; Apológok: Hercules, A magvető, A vinclér és a fia, Epigrammák: Daphné, Barátság és szerelem, A játszó Erós, Archiméd pontja, Az Igazság*)
22. TONCS Gusztáv, *Szemelvények a magyar klasszikus iskola költőiből: Görög tankönyv a gimnázium VI. osztálya számára*, Bp., 1904 (Jeles Írók Iskolai Tára, 87), 72–73, 108.
(*A magyar nemzethez, Berzsenyihez, Melpomena, Magyar nyelv, Az igazság, Strato tanácsa, KAZINCZY Ferenc, Ungvárnémeti Tóth Lászlóhoz*)
23. WEÖRES Sándor, *Egy ismeretlen nagy magyar költő: Ungvárnémeti Tóth László (1788–1820)*, Diár, 1943, 271–274.
(272–273: Részlet a *Nárciszból, Prométh, Archiméd pontja, Az igazság, Barát és barátnék, Gróf Dessewffy Amália Kisasszonyhoz, A Világosság, Hermine*)

² Ugyanebben a csomóban néhány görög nyelvű vers és egy Krieger Josephához szóló német epigramma is szerepel.

³ Majláth János 1820. augusztus 15-én postázott levelében Kazinczynak még a következő Ungvárnémeti Tóth-szövegeket jelöli meg tervezett kötete részeként: „*Tóth László: Krieger Josephához, Előre fizetés, szerelem és barátság, a' játszó Erosz, az ifjúság Istennője, Biró ítélet, Rhédei Katalinhoz; Tisztválasztás; – Az istenesülés dicsősége.*” (KazLev XVII, 215.)

24. WEÖRES Sándor, *Psyché: Egy hajdani költő versei*, Bp., Szépirodalmi, 1972, 176–236.
(*A senge szerelem, A játszó Erész, Kecstelen szív, A jelen-szerető, Rondeau, A tisztválasztás, Az Álmodók, Epithalamion, A Barátság, A Világosság, Epigrammáiból: Prométhé, Archimédés pontja, Plató lelke, Az ember alkatja, Az igazság, Barát és barátinék, Bersenyihez, Kazinczhoz, Rhédeihez, A könyvhöz, Okenhez, Könyvrágó egerek, Eleüiszzi titok; Melpomena, Hermine, Az istenesülés dicsősége, Nácisz, Az Álmodók című idylliumról, Ungvárnémeti jegyzete a Görög líráról*)
25. WEÖRES Sándor, *Ungvárnémeti Tóth László: Nácisz*, Irodalmi Szemle (Pozsony), 1972/5, 415–427.
26. *Én angyalkám, szép madárkám: Régi magyar szerelmes versek*, vál. KATONA Tamás, Bp., Magyar Helikon, 1975, 68.
(*Rondó*)
27. WEÖRES Sándor, *Három veréb hat szemmel: Antológia a magyar költészet rejtett értékeiből és furcaságaiból*, Bp., Szépirodalmi, 1977, 451–453.
(*Álmodók, A magvető*)
28. *Hét évszázad magyar versei*, I, szerk. PÁNDI Pál, Bp., Szépirodalmi, 1978, I, 859–861.
(*Tisztválasztás, Laura keserve, Berzsényihez*)
29. *Szöveggyűjtemény a felvilágosodás korának irodalmából*, szerk. MEZEI Márta és SZURÓMI Lajos, Bp., 1982, II, 302–308.
(*A barátság, A' senge szerelem, Az előre-fizetés, A világosság, Zilassy Ágnes kisasszonyhoz, A görögökhöz, Az ifjúság Istennéje, Magyar nyelv, Pápai Tóthhoz, Révay és Kazinczy, Álmodók*)
30. *Magyar költők 18. század*, vál. MEZEI Márta, Bp., Szépirodalmi, 1983, 676–689.
(*A világosság, A szerencse, A tisztválasztás, Az igazság, Az ember alkatja, Az ízlés, Párizs Pápai, Révay és Kazinczy, Bersenyihez, A csíz, A vinczlér és fia, A magvető, Az előre-fizetés, Árpád és Zalán, Phaedrus meséiből: A béka és a bika, Az istenek és az élő-fák; A görögökhöz, Az ifjúság Istennéje*)
31. *Kazinczy Ferenc koszorúja: Magyar költők versei Kazinczy Ferencről*, vál. Z. SZABÓ László, Győr, 1984, 25.
(*Révay és Kazinczy, Kazinczyhoz*)
32. *Hazai Tudósítások*, vál., szerk. S. VARGA Katalin, Bp., Magvető, 1985, 160.
(*Szonett Gróf Széchényi Ferenc Öexcellenciájához*)
33. *A magyar klasszicizmus: Válogatás*, szerk. GERGYE László, Bp., Unikornis, 1996, 133–135.
(*A' barátság, A' zsenge szerelem, Az ifjúság istennéje, A' Kháriszok*)

II. Ungvárnémeti Tóth László levelei és elméleti tanulmányai

Irodalomtörténeti Közlemények

1. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László és CZINKE Ferenc, *Két poétai levél: Tekintetes Czinke Ferencz úré Tóth Lászlóhoz, Tóth Lászlóé Tekintetes Czinke Ferencz Úrhoz* = U. T. L. *Versei*, Pesten, Trattner János Tamás betűivel, 1816, 1–16.
2. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Szonett*, *HaszMul*, 1817/I/16, 121–123.
3. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *A Románc*, *HaszMul*, 1817/I/20, 153–155.
4. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Elégia*, *HaszMul*, 1817/I/48, 376–378.
5. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Rondeau és Triolet*, *HaszMul*, 1817/II/21, 160–162.
6. TÓTH László, *Philosophia, írta Ertsei Dániel...*, *TudGyűjt*, 1817/V, 95–115.
7. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Epigramma*, *HaszMul*, 1818/I/22, 169–175.
8. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Mit kell tudnunk a' h-hangról a' hangmértékre nézve?*, *HaszMul*, 1818/II/20, 152–156.⁴
9. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Magyar nyelvi vizsgálódások*, *HaszMul*, 1818/II/42.
10. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *A költőnek remek példáiról, különösen Pindarról, s Pindarnak Versmértékéről*, *TudGyűjt*, 1818/VI, 54–89.
11. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *A' magyar nyelv' fő törvényjeiről*, *TudGyűjt*, 1818/VIII, 39–66.
12. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Epopéja és Damma külömbsege*, *HaszMul*, 1819/I/16, 122–124.⁵
13. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Beszélgetés, Aristip, Kant, Merkur*. *HaszMul*, 1819/II/36, 281–284.
14. TÓTH László, *Tibull magyar fordításának megvizsgálása*, Bécs, 1819.
15. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Heroidek*, *HaszMul*, 1819/I/1, 1–2.
16. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Idyll vagy a Pásztorokodás* (G. L. monogrammal zárva), *TudGyűjt*, 1820/V, 53–82.
17. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László és KAZINCZY Ferenc levelezése = KAZINCZY Ferenc *Levelezése*, s. a. r. VÁCZY János, Bp., 1901–1907, XI–XVII.
18. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László levelei Gróf Majláth Jánoshoz = KOLOS István, *Mailath János*, Bp., 1938, 181–184.

III. Ungvárnémeti Tóth Lászlóról írt ismertetések, lexikonszócikkek

1. Franz TOLDY, *Tóth* = T. F., *Handbuch der ungrischen Poesie*, Pest und Wien, 1828, II, 108–110.
2. TOLDY Ferenc, *Tóth László 1788–1820* = T. F., *A magyar költészet kézikönyve a mohácsi véstől a legújabb időig*, Pest, 1857, II, 155–158.

⁴ G. L. álnéven. Váczy János állítása szerint a fenti munka Ungvárnémeti Tóth László írása. (*KazLev* XVI, 576.)

⁵ G. L. álnéven.

3. *Magyar írók életrajzgyűjteménye*, összeáll. FERENCZY Jakab és DANIELIK József, Pest, 1856, I, 594.
4. TOLDY Ferenc, *Ungvárnémeti Tóth László* = T. F. *Összegyűjtött munkái: A magyar költők élete II*, kiad. Ráth Mór, Pest, 1871, IV, 88–90.
5. TOLDY Ferenc, *A magyar nemzeti irodalom története: A legrégebbi időktől a jelenkorig (1864–1865)*, Bp., Szépirodalmi, 1987, 214–215.
6. *Egy magyar–hellén költő*, Kelet Népe, 1876. december 29., 1.
7. KISS Áron, *Ungvárnémeti Tóth László ismertetéséhez*, Petőfi TársLapja, 1877, I, 237–238.
8. *Magyar lexikon: Az egyetemes ismeretek enciklopédiája*, XV, Bp., 1884, 406.
9. P. THEWREWK Emil, *Anakreon*, Bp., 1885, 132–133.
10. BEÖTHY Zsolt, *A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése*, Bp., 1890, 171.
11. *Pallas Nagy Lexikona: Az összes ismeretek enciklopédiája*, Bp., 1897, XVI, 292.
12. TONCS Gusztáv, *Ungvárnémeti Tóth László élete* = T. G., *Szemelvények a magyar klasszikus iskola költőiből: Görög tankönyv a gimnázium VI. osztálya számára*, Bp., 1904 (Jeles Írók Iskolai Tára, 87), 74.
13. SZINNYEI József, *Magyar írók élete és munkái*, kiad. Hornyánszky Mór, Bp., 1914, XIV, 418.
14. PINTÉR Jenő, *A magyar irodalom történetének kézikönyve: A legrégebbi időktől Vörösmarty fellépéséig*, Bp., 1921, I, 371–372.
15. *Révai Nagy Lexikona: Az ismeretek enciklopédiája*, Bp., 1925, XVIII, 385.
16. *Magyar irodalmi lexikon*, szerk. VÁNYI Ferenc, FÓRIS Miklós és TÓTH András közreműködésével, Bp., [1926], II, 812.
17. *Révai kislexikona: A mindennapi élet és az összes ismeretek enciklopédiája*, szerk. CSEKEI VARJÚ Elemér, Bp., 1936, 1000.
18. JÁNOSI Ferenc, *A Sárospataki Református Főiskola irodalmi élete 1800-tól 1868-ig*, Debrecen, 1941, 49.
19. PINTÉR Jenő, *A magyar irodalom története*, Bp., 1942, II, 166, 170.
20. WEÖRES Sándor, *Egy ismeretlen nagy magyar költő: Ungvárnémeti Tóth László (1788–1820)*, Diár, 1943, 271–274.
21. *A magyar irodalom története 1772–1849*, szerk. PÁNDI Pál, Bp., Akadémiai, 1965, III, 297.
22. *Magyar irodalmi lexikon*, főszerk. BENEDEK Marcell, Bp., Akadémiai, 1965, III, 446.
23. DÖMÖTÖR Sándor, *Helytörténeti adalékok a nyíri drámákról és poétáikról*, Szabolcs Szatmári Szemle, 1973. augusztus, 70–82.
24. HEGEDÜS Géza, *Ungvárnémeti Tóth László (1788–1820)* = H. G., *A magyar irodalom arcképcsarnoka*, Bp., Móra Ferenc, 1976, 112–114.
25. WEÖRES Sándor, *Ungvárnémeti Tóth László (1788–1820)* = W. S., *Három veréb hat szemmel: Antológia a magyar költészet rejtett értékeiből és furcsaságaiból*, Bp., Szépirodalmi, 1977, 451–453.

26. SZALLÁSI Árpád, *Egy különös medikus-költő Kazinczy köréből*, OrvHetilap, 1978/8, 480–481.
27. HAJDÚ Imre, *A költők követője*, Észak-Magyarország, 1979. november 16., 7.
28. PETRŐCZI Éva, *A „meg-lelkesedett ifjú”*: Ungvárnémeti Tóth László születésének 200. évfordulójára, MNemzet, 1988. február 19., 4.
29. VARGHA Balázs, *Három strófa Ungvárnémeti Tóth Lászlóról: A bicentenáriumra*, ÉI, 1988/9, 8.
30. *Új magyar irodalmi lexikon*, főszerk. PÉTER László, Bp., Akadémiai, 1994, III, 2168.

IV. Ungvárnémeti Tóth Lászlóról írt tanulmányok

1. [PONORI] THEWREWK Árpád, *Egy magyar mint görög versíró*, NyK, 1876, 443–480.
2. RÁKÓCZY Géza, *Ungvárnémeti Tóth László élete és irodalmi munkássága*, Sopron, 1892.
3. KERÉNYI Károly, *Görög tragédiánk*, EPhK, 1918, 42–51.
4. [TRENCSÉNYI-] WALDAPFEL Imre, „Görög tragédiánk” egykorú bírálója, EPhK, 1930, 70–75.
5. D. NÉMETH István, *Ungvárnémeti Tóth László: A Nácisz korabeli színpad és dráma*, UI, 1975/6, 75–78.
6. VOIGT Vilmos, *Mi tükröződik a Nácisz tükrében?*, UI, 1975/6, 78–79.
7. FENYŐ István, *Kazinczy tanítványainak útja az imitáció elvtől az eredetiségig* = F. I., *Az irodalom republikájáért 1817–1830*, Bp., Akadémiai, 1976, 41–46.
8. SZÖRÉNYI László, „Tükröcske egy ficzko-poéta számára”: *Ungvárnémeti Tóth László kritikai fogadtatása*, A.Univ.Szeg.hist.litt. XVIII, 1981, 83–87.
9. SZÖRÉNYI László, *Dayka Gábor latin versei Tóth László fordításában*, A.Univ.Szeg.hist.litt. XVIII, 1981, 19–20.⁶
10. NAGY Imre, *Az önszeretettől az önszemléletig* = N. I., *Nemzet és egyéniség: Drámairodalmunk az 1810-es években* (kandidátusi értekezés, részben kéziratban), Pécs, 1985, 270–309.
11. KOVÁCS Sándor, „Bátran! míg az Apoll szent tüze fűt, 's hevít...”, *Acta Iuvenum: Sectio Litteraria*, Szeged, 1987, 5–25.
12. CSETRI Lajos, *Ungvárnémeti Tóth László Pindarosoz tanulmánya* = Cs. L., *Egység vagy különbözőség? Nyelv- és irodalomszemlélet a magyar irodalmi nyelvújítás korszakában*, Bp., Akadémiai, 1990, 287–290.

⁶ Szörényi László tanulmányában meggyőzően cáfolja, hogy Ungvárnémeti Tóth László lett volna Dayka Gábor latin verseinek fordítója.

13. SZAJBÉLY Mihály, *Ungvárnémeti Tóth László episztolái = Klasszika és romantika között*, szerk. KULIN Ferenc és MARGÓCSY István, Bp., Szépirodalmi, 1990, 172–185.
14. TÓTH Sándor, *Ungvárnémeti Tóth László poézisének bölcseleti vonatkozásairól*, A.Univ.Szeg.hist.litt. XXVII, 1991, 33–49.
15. BORBÉLY Szilárd, *Mitsoda a bölcs? Ungvárnémeti Tóth László egy episztolájáról*, StudLitt, red. István BITSKEY et Attila TAMÁS, Debrecen, 1991, 20–29.
16. CSIKÓS Zsuzsanna, FÁY Zoltán, *Ungvárnémeti Tóth ismeretlen versei*, Föv.Ktár Évk. Bp., 1994, XXIII, 19–25.
17. MERÉNYI Annamária, *Weöres Sándor Psychéje a felvilágosodás és kanonizáció szemszögéből*, Lit, 1995/3, 318–328.
18. KOVÁCS Sándor Iván, *Weöres Sándor és Ungvárnémeti Tóth László*, Új Holnap, 1996. március, 3–9.
19. NAGY Imre, *A feleslegessé vált áldozat (Ungvárnémeti Tóth László „Nárcisz”-a és a pásztorjáték) = Folytonosság vagy fordulat? A felvilágosodás kutatásának időszerű kérdései*, szerk. DEBRECZENI Attila, Debrecen, 1996, 329–343.
20. MERÉNYI Annamária, *„Énekelsz s hány érti magas dalod?": A Kazinczy-kör Ungvárnémeti-olvasata*, Szépliteratúrai Ajándék, 1998/1, 61–73.
21. NAGY Imre, *Az önszeretet dramaturgiája (A szereplők közti viszonyok Ungvárnémeti Tóth László Nárcisz-ában) = In honorem Bécsy Tamás 70*, szerk. HANUS Erzsébet, Zalaegerszeg, 1998, 64–76.

V. Jelentősebb szakirodalmi utalások Ungvárnémetire

1. BEÖTHY Zsolt, *A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése*, Bp., 1890, I, 171.
2. NÉGYESY László, *A mértékes magyar verselés története*, kiad. a Kisfaludy-Társaság, Bp., 1892, 163–165, 196, 211–213, 217, 277.
3. *A magyar irodalom története: A legrégebbi időktől Bessenyei fellépéséig: Képes díszmunka két kötetben*, szerk. BEÖTHY Zsolt, Atheneum Kiadó, Bp., 1896, I, 178.
4. BAYER József, *A magyar dráma irodalomtörténete*, Bp., 1897, I, 291.
5. *A magyar irodalom története 1900-ig: Képes kiadás*, szerk. FERENCZI Zoltán, Bp., [1913], 297.
6. CSÁSZÁR Elemér, *A magyar irodalmi kritika története*, Bp., 1925, 129.
7. KORNIS Gyula, *A magyar művelődés eszményei 1777–1848*, Bp., 1927, II, 252, 311.
8. BENEDEK Marcell, *Délsziget avagy a magyar irodalom története*, Révai kiadás, Bp., 1928, 145.
9. WALDAPFEL József, *Ötven év Pest és Buda irodalmi életéből 1780–1830*, Bp., 1935, 169, 200–201, 205, 236, 255.
10. JANCSÓ Elemér, *Döbrentei Gábor élete és munkássága*, Kolozsvár, 1944, 30–31.
11. HORVÁTH János, *Rendszeres magyar verstan*, Bp., Akadémiai, 1951, 93, 124.

12. HORVÁTH János, *Kisfaludy Károly és íróbarátai*, Bp., Művelt Nép Kiadó, 1955, 122, 144.
13. HORVÁTH János, *Kölcsey Ferenc (1935–1936)* = H. J., *Tanulmányok*, Bp., Akadémiai, 1956, 195.
14. SZAUDER József, *A romantika útján* = SZ. J., *A romantika útján: Tanulmányok*, Bp., Szépirodalmi, 1961, 203.
15. *A magyar irodalom története 1772–1849-ig*, szerk. PÁNDI Pál, Bp., Akadémiai, 1965, III, 336.
16. HORVÁTH Károly, *A klasszikából a romantikába: A két irodalmi irányzat Vörösmarty első költői korszakának tükrében*, Bp., Akadémiai, 1968, 40, 52, 80, 81–82, 90.
17. *A magyar irodalom története 1849-ig*, s. a. r. PÁNDI Pál, Bp., Gondolat, 1968, 193.
18. HORVÁTH János, *Vörösmarty drámái: Egyetemi előadás 1942/43 II. és 1943/44 I–II. félév*, Bp., Akadémiai, 1969, 92–93.
19. SZAUDER József, *A XVIII. századi magyar irodalom és a felvilágosodás kutatásának feladatai* = SZ. J., *Az estve és Az álom: Felvilágosodás és klasszicizmus*, Bp., Szépirodalmi Könyvkiadó, 1970, 51.
20. LAKATOS Éva, *Magyar irodalmi folyóiratok F–H*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1975, 367, 368.
21. ROHONYI Zoltán, *A magyar romantika kezdetei*, Bukarest, Kriterion, 1975, 156, 181.
22. FENYŐ István, *Az irodalom respublikájáért: Irodalomkritikai gondolkodásunk fejlődése 1817–1830*, Bp., Akadémiai, 1976, 56, 104, 186,⁷ 199.
23. LUKÁTS János, *A magyar irodalom története P–ZS*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1976, 736.
24. SZEGEDY-MASZÁK Mihály, *A magyar költészet főbb típusai a kései XVIII. és a korai XIX. században* = Sz.-M. M., *Világkép és stílus: Történeti-poétikai tanulmányok*, Bp., Magvető, 1980, 39, 51, 58.
25. FRIED István, *A neoklasszicista óda kelet-közép-európai megújulásának kérdése = Tanulmányok Dobossy László 70. születésnapjára*, szerk. GYIVICSÁN Anna, Bp., 1980, 141.
26. NEMESKÜRTY István, *Diák, írj magyar éneket: A magyar irodalom története 1945-ig*, Bp., Gondolat Kiadó, 1985, 391.
27. NAGY Imre, *Fenyő István, Haza s emberiség: A magyar irodalom 1815–1830, Bp., 1983, Gondolat Kiadó, 323 l. (A magyar irodalom korszakai)*, ItK, 1985, 245.
28. CSETRI Lajos, *Nem sokaság hanem lélek: Berzsenyi-tanulmányok*, Bp., Szépirodalmi, 1986, 31–32, 116, 352.

⁷ A *Tükröcske* című művet Fenyő István hibásan Dombay Mártonnak tulajdonítja. E tévedés SZINNYEI Józseftől ered, i. m., 996.

29. LUKÁCSY Sándor, *Vanitatum vanitas = Remény s emlékezet*, szerk. TAXNER TÓTH Ernő és G. MERVA Mária, Bp.–Fehérgyarmat, 1990, 39.
30. KERÉNYI Ferenc, *Hagyomány és újítás az 1810-es évek magyar drámairodalmában = Klasszika és romantika között*, szerk. KULIN Ferenc és MARGÓCSY István, Bp., Szépirodalmi, 1990, 99–100.
31. PÁNDI Pál, *Úton Bolyai Farkas drámáihoz: A XIX. század elejének magyar színműveiről = Klasszika és romantika között*, szerk. KULIN Ferenc és MARGÓCSY István, Bp., Szépirodalmi, 1990, 76–77.
32. FENYŐ István, *Valóságábrázolás és eszményítés 1830–1842*, Bp., Akadémiai, 1990, 31, 41, 71.
33. NAGY Imre, *Klasszika és romantika között*, szerk. Kulin Ferenc és Margócsy István, ItK, 1991, 216.
34. TAXNER-TÓTH Ernő, *Kölcsey és a magyar világ*, Bp., Akadémiai, 1992, 27–28.
35. NAGY Imre, *Nemzet és egyéniség: Drámairodalmunk az 1810-es években: a hazafiság drámái*, Bp., Argumentum, 1993, 138, 141, 214–215.
36. KERÉNYI Ferenc, *Nagy Imre, Nemzet és egyéniség: Drámairodalmunk az 1810-es években, a hazafiság drámái*, ItK, 1994, 134.
37. MEZEI Márta, *Nyilvánosság és műfaj a Kazinczy-levelezésben*, Bp., Argumentum, 1994, 210.
38. ROHONYI Zoltán, *Az „én” és a „magam”: A posztkriticista tapasztalat és Katona Józsefverskötete*, Literatura, 1995, 96.
39. DEBRECZENI Attila, *Az érzékenység eszmetörténeti vonatkozásai a XVIII. század végének magyar irodalmában = Folytonosság vagy fordulat? A felvilágosodás kutatásának időszerű kérdései*, szerk. DEBRECZENI Attila, Debrecen, 1996, 64.
40. MARGÓCSY István, *A magyar nyelv státusa a XVIII. század második felében = Folytonosság vagy fordulat? A felvilágosodás kutatásának időszerű kérdései*, szerk. DEBRECZENI Attila, Debrecen, 1996, 254.
41. *A magyar klasszicizmus: Válogatás*, szerk. és az utószót írta GERGYE László, Bp., Unikornis, 1996, 171.
42. GERGYE László, *Múzsák és Gráciák között: Kazinczy Ferenc és a gráciaköltészet*, Bp., Universitas Kiadó, 1998, 42, 60.
43. SZILÁGYI Márton, *Kármán József és Pajor Gáspár Urániája*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 1998, 270.
44. DEBRECZENI Attila, *„Pásztori Múza” a XVIII–XIX. század fordulóján = Mesterek, tanítványok: Ünnepi tanulmánykötet Csetri Lajos tiszteletére*, szerk. SZAJBÉLY Mihály, Bp., Magvető, 1999, 117, 119.

VI. A kortársi recepció anyagai

1. *Kazinczy Ferenc levelezése*, az MTA Irodalomtörténeti bizottsága megbízásából kiad. VÁCZY János, Bp., Akadémiai, 1901–1910, XI–XX.

2. *Ungvárnémeti Tóth levelei Gróf Mailath Jánosnak* = KOLOS István, *Mailath János*, Bp., 1938, 181–184.
3. HORVÁT István, *Ungvár-Németi Tóth László versei*, HazKülfTud, 1816. január 17. (5.) Toldaléka.
Az ismertetésre vonatkozóan: *KazLev* XIII, 540–541.
4. T. T. ERCSEI Dániel Deb. Prof. *észrevételei Philosophiai munkáinak, 's más munkák recenziója eránt*, TudGyűjt, 1818/IV, 129–131.
5. *Ungvár-Németi Tóth László Görög Versei Magyar Tolmácsolattal, Pesten, Trattner János betűivel*, HazKülfTud, 1818. évf. 6. július 18.
Az ismertetésre vonatkozóan: *KazLev* XVI, 577–578.
6. THAISZ (András), *Ungvár-Németi Tóth László Görög Versei Magyar Tolmácsolattal*, TudGyűjt, 1818/XII, 97–100.
7. Bécsi Literatur-Zeitung, 1819. február 27. (29. szám).
Az újság magyar drámákról ítel: Horváth Ádám *A' Tétényi leányának*, Kisfaludy Sándor *Hunyadi János* című művének, valamint Virág Benedek *Hunyadi Lászlójának* és Gombos Imre *Esküvésének* értékelése mellett a következő szerepel: „Ungvár-N. Tóth László versei – Unter den übrigen trefflichen Poë sien des jungen Dichters findet man auch eine gelungene Tragodie – Narcis betitelt”. (*KazLev* XVI, 325.)
8. A Hermész című görög nyelvű folyóirat ismertetése, 1818, 16. szám.
A teljes kritika fordítását THEWREWK Árpád, *i. m.*, 453–454. oldalain olvashatjuk. Utal rá a Magyar Kurír is, 1819, I. szám, 8.
9. *Ungvárnémeti Tóth László Görög versei Magyar Tolmácsolattal. Trattner bet. 1818. 8. 192. lap. Trattner János Tamásnál készült Új Könyvek*, TudGyűjt, 1818/VII, 135.
10. Rösler bírálata „a' Budai és Pesti Újságnak 67-dik darabjában”.
Utal rá: THAISZ (András), *Ungvár-Németi Tóth László Görög Versei Magyar Tolmácsolattal*, TudGyűjt, 1818/XII, 97.
11. Erneuerte Vaterländische Blätter für den Oesterreichischen Kaiserstaat, 1819, 62 és 63. (aug. 4. és aug. 7.) számú mellékletében (Chronik der Oester. Literatur) olvasható egy Ungvárnémeti-kritika. E laphoz sajnos nem fértünk hozzá, így csupán VÁCZY János (*KazLev* XVI, 620–623) jegyzete alapján vesszük fel a bibliográfiába. A vonatkozó oldalakon a névtelen recenzens bírálatának teljes szövege megtalálható.
12. *Tudományos Jelentés: Ungvár-Németi Tóth László Görög Versei Magyar Tolmácsolattal. Pesten Trattner János Tamás betűivel. 1818 nyolczadrétben. 170 lap*, Magyar Kurír, 1819, I. szám, 7–8.
13. Nekrológ, HazKülfTud, 1820/II/35, 269–270.
14. T. K., *Kihalt tudósok és írók*, TudGyűjt, 1821/II, 110–111.
15. BAJZA JÓZSEF, *Az epigramma teóriája (1828)* = B. J. *Munkái*, 9, Pest, é. n., 117–185. (Az Ungvárnémetire vonatkozó oldalak: 174–175.)

VII. Ungvárnémeti Tóth László és Terhes Sámuel viszonya

Irodalomtörténeti Közlemények

2005. CX. évfolyam 506. szám

A Terhes-szakirodalomból csak a polémiával foglalkozó tanulmányokat, cikkeket és ismertetéseket említjük.

1. TERHES Sámuel, *Ziza, vagy az én tüzem (Ötven eredeti magyar dalokban)*, Pest, 1811.
2. TERHES Sámuel, *Tükröcske egy ficzko-poéta számára*, Pest, 1816.
3. T. S., *R'i mocén tártitve vagy újra amalgámozott üvegtáblácska*, Pest, 1819.
4. TERHES Sámuel, *Szúrony: Epigrammi költemények, Három könyvekben*, Kassa, 1844.
5. SZ. N., *Terhes Sámuel*, VU, 1863. június 7., 1–2.
6. SZINYEI Gerzson, *Kazinczy Ferenc három levele*, ItK, 1892, 401–408.
7. SZINNYEI József, *Magyar írók élete és munkái*, kiad. Hornyánszky Mór, Bp., 1914, XIV, 28.
8. HORVÁTH János, *A magyar irodalmi népiesség Faludítól Petőfiig* (1927), Bp., Akadémiai, 1978, 70–71.
9. [TRENCSÉNYI-] WALDAPFEL Imre, „Görög tragédiánk” egykorú bírálója, EPhK, 1930, 70–75.
10. *Magyar irodalmi lexikon*, főszerk. BENEDEK Marcell, Bp., Akadémiai, 1965, III, 340.
11. DÖMÖTÖR Sándor, *Helytörténeti adalékok a nyíri drámákról és poétáikról*, Szabolcs Szatmári Szemle, 1973. augusztus, 70–82.
12. WEÖRES Sándor, *Három veréb hat szemmel: Antológia a magyar költészet rejtett értékeiből és furcsaságaiból*, Bp., Szépirodalmi, 1977, 448–450.
13. *Új magyar irodalmi lexikon*, főszerk. PÉTER László, Bp., Akadémiai, 1994, III, 2073.

VIII. Szépirodalmi művek Ungvárnémeti Tóth Lászlóról

1. RÁCZ István latin nyelvű költeménye az 1818-as kötet előszavában: „Nuper ubi e coelis Hellenum ad Pannonis oras / Sparsisti quosdam radios, TÓTH docte poëta!” kezdettel = UNGVÁRNÉMETI TÓTH László *Görög versei, Magyar tolmácsolattal*, Pesten, Trattner János Tamás betűivel, 1818, Előszó, XIII–XIV.
2. CSERESZNYÉS Sándor latin nyelvű költeménye, amellyel „a’ Görög Versirót a’ maradéknak imígy ajánlja”: „Mella redux nuper tuleras, Apis Hunnica, nobis, / Graiorum e pratis parta labore tuo” kezdettel = UNGVÁRNÉMETI TÓTH László *Görög versei, Magyar tolmácsolattal*, Pesten, Trattner János Tamás betűivel, 1818, Előszó, XIV.

3. Óda a' mellyet Tudós Ungvárnémeti Tóth László Úrnak midőn Jun. 27. 1818. eszt. Nevének ünnepét ülné, barátság bélélegéről felajánlja egy barátja, Trattner bet., 1818, 8 lap.

Utal rá: THAISZ (András), *Ungvár-Németi Tóth László Görög Versei Magyar Tolmácsolattal*, TudGyűjt, 1818/XII, 97. Talán ugyanerről a köszöntőről állítja Igaz Sámuel Ungvárnémeti halála után a fennmaradt iratcsomók tanulmányozásakor: „...s az ő Neve napjára Cseremiczky Miklósnak egy Ódája.” (*KazLev* XVII, 368.)

4. MAKÁRY György, *Ungvárnémeti Tóth László halálára*, Szépliteratúrai Ajándék A' Tudományos Gyűjteményhez, 1821, 42.

Nincs igaza Szörényi Lászlónak, aki állítja: „Amikor egy év múlva 32 éves korában ő is meghal, hasonló körülmények között, senki sem írt rá emlékverset.” SZÖRÉNYI, *Tükröcske egy... i. m.*, 87.

5. KAZINCZY Ferenc, *Ungvárnémeti Tóth Lászlóhoz* = KAZINCZY Ferenc *Összes költeményei*, kiad. ABAFI Lajos, Bp., é. n., 114, 268. Eredeti megjelenési helye: Hébe, 1822, 111.

Az epigramma első nyoma Kazinczy egyetlen Ungvárnémetihez szóló fennmaradt levele: *KazLev* XVI, 236 (1818. november 16.). Ugyanezt a szöveget WEÖRES *Három veréb... i. m.*, 453. gyűjteményébe is felveszi:

Ungvár-Németi Tóthoz

Énekelsz, 's hány érti magas dalod? Érti, nem érti
Az neked egy; de te szállsz a' hova szagat erőd
Szállj, meglelkesedett Ifjú, 's kapkodj-ki magunkból;
Ezt az örök rekegést hallani elúnta fülünk.

6. WEÖRES Sándor, *Ungvárnémeti Tóth László emlékére* = W. S., *Egybegyűjtött írások*, Bp., Magvető, 1970, I, 595–596.

IX. Az elveszett Ungvárnémeti-szövegek köre

A Kazinczy-levelezés és a recepciós utalások alapján kísérletet teszünk arra, hogy az elveszett vagy kézírásban maradt szövegek segítségével bővítsük a szerzői életmű címlistáját. A művek sorrendjét a Kazinczy-levelezésben olvasható első adat időpontja határozza meg.

1. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Két szatíra hexameterekben*

„A' negyedik Tzím alá tartoznak két Szatíra nemű Levelek hexameterekben.” (*KazLev* XI, 258–259.)

2. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Néhány ballada*

„Még egy pár Baládém is nagyon, ha ugyan ez el nem marad.” (*KazLev XI, 259.*) Lehetséges, hogy egy jó hónappal később ugyanezekről a művekről beszél mesterének: „A’ két Balladét csak azért küldöm meg a’ Tekintetes Úrnak, hogy lássa, és méltóztassék meg ítélni, mehetnének e a’ több versek között.” (*KazLev XI, 353.*)

3. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *A’ Nősző Arisztip*

„Most tisztálom épen a’ leg első tizimű költeményemet, A’ Nősző Arisztipot. Ez egy Víg Játék leszén Folyó beszédben.” (*KazLev XI, 258.*) „Nekem a’ Nősző Arisztip tetszik; de még is, ha még is ki kellene maradni valamelyik Darabnak, – ő tőle válnám meg leg könnyebben.” (*KazLev XI, 304.*) Kazinczy Kölcseynek: „A’ nősző Aristip Dráma 3 Felvonásban prózában...” (*KazLev XI, 333.*) „Nagyon tetszik az a’ rend, mellyet a’ Tekintetes Úr javallani méltóztatik, hogy tudni illik első helyen álljanak a’ görög Ódák, ’s Epigrammák, ezeket kövessék a’ magyar Ódák, ’s Epigrammák, – majd a’ két Epistolák ’s leg utól a’ két Drámák.” (*KazLev XI, 351.*) „A’ Tóth írásainak kiadásokat ’s a’ Tekintetes Úr hozzá írt leveleinek csomóját ígéré Légrádi Úr. De aligha több van nála e’ két Darabnál: *Az ifjú Aristipp Játék. Prózában.*” (*KazLev XVII, 367.*)

Az Ungvárnémetiről szóló szekunder irodalom ugyancsak utal az elveszett vígjátéokra. Említi Kiss Áron, továbbá idézi Kazinczy Kölcseynek küldött, 1814. április 9-én kelt levelét, amelyben a dráma címe szerepel (KISS, *i. m.*, 237). Kerényi Károly is utal rá: „A Nárciszon s A’ nősző Aristipp cz. vígjáték.” (KERÉNYI, *i. m.*, 42).

4. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Epigramma Győrire*

„Hogy pedig én itt inkább Révait, mint a’ Tekintetes Urat követém, annak egyéb okát nem adhatnék, mint tsupán ezt, hogy, ha bár különbözni látatnám is a’ Tekintetes Úrtól némelly dologban (a’ mit pedig én sokkal tsekélyebbnek véltem, mint a’ hogy azt a’ Tekintetes Úr, ’s valóban méltó okon, – érezni látatik, azon szép Epigrammában, melly a’ nehéz-nyelvű Győrit tsipkedi).” (*KazLev XI, 352.*)

5. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Zennovitzra szóló epigramma*

„A’ Zennovitz Professor Úrra szóló Epigrammát, mivelhogy annak keménységét magam is érzem, vagy egészen ki hagynám, vagy költött névre fordítanám.” (*KazLev XI, 367.*)

6. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Óda a’ Nemzeti Museumra*

„Harmadik pontomra, hogy görög verseimet ismét le tisztáltam, ’s a’ t. azt jegyzem meg, hogy azok csak nem egészen újakká születtek. Sok darabokkal szaporítottam, mellyek még az elsőbknél is inkább tetszenek, millyenek: Óda, a’ Nemzeti Museum, ’s ’a Pesti Főiskola...” (*KazLev XIII, 227.*)

7. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Óda a' Pesti Főiskolára*

„Harmadik pontomra, hogy görög verseimet ismét le tisztáltam, 's a' t. azt jegyzem meg, hogy azok csak nem egészen újakká születtek. Sok darabokkal szaporítottam, mellyek még az elsőbbségnél is inkább tetszenek, millyenek: Óda, a' Nemzeti Museum, 's 'a Pesti Főiskola...” (KazLev XIII, 227.)

8. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Aesthetica*

Elsőként Szemere tudósítja a mű megírásáról Kazinczyt: „Tóth Laczi már megkeresztelkedett. Ezt Kultsártól is, Horváltól is hallám, 's azt hogy Tóth Aestheticán dolgozik éjjel és nappal.” (KazLev XIV, 424.) Igaz Sámuel nevezetes levelében (KazLev XVII, 367–368) a Légrádiránál maradt iratcsomó fontos részeként nevezi meg az elméleti írást. „...Aesthetikai darab, a' mint emlékeztem Eschenburg szerint; de nem fordítás.” (KazLev XVII, 367.) A német esztéta követése bizonyosnak látszik, ugyanis a szerző Széphalomra küldött kötettervének bemutatásakor drámaelméleti tézisei kapcsán is Eschenburgot idézi. (KazLev XI, 304.)

9. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Óda*

„Aeskuláp botja helyett ismét Apoll lantját forgatám. Illyen játéknak szüleménye ez az Óda, mellyről már egyszer említést tevék levelemben, avval a különbséggel, hogy a' kedves Antistrophát első Stropha helyére magasztaltam.” (KazLev XVI, 526.) A szövegre vonatkozóan későbbi utalásokat nem találunk, s Váczy János sem azonosítja.

10. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Anthropológia*

A Bécsi Tudományegyetemen sorra kerülő doktori szigorlata kapcsán számol be Ungvárnémeti erről a szövegéről Kazinczynak. Ebben a periódusban a két szerző közt váltott levelek megszorodnak, ugyanis a széphalmi Mester közbenjárásával kapja meg a záróvizsga letételéhez minimális feltételként kitűzött nemesi oklevelet. Feltehetjük, hogy a dolgozat valószínűleg doktori értekezésésként készült, s 1820 első felében három alkalommal is említi mesterének: 1. „...késleltet a' Dissertatióm (Anthropologia Medicát dolgozom), mellyre nagyon sokat kell olvasnom, 's sokat kombinálnom.” (KazLev XVII, 20); 2. „Újsággal nem kedveskedhetem: mivel egészen Anthropológiámba vagyok merülve. A' régi Classicusokat, görögöt, 's latánt csak nem mind felforgatám, hogy a' mit előttem is tudtak, sajátomnak ne árúljam.” (KazLev XVII, 83); 3. „Nagyon sok dolgot szerzettem magamnak a' Dissertációval: tárgya nehéz, 's mind eddig miveletlen. Szinte négy hónapot szüntelen olvasással töltöttem, egy hónap óta pedig magam tulajdon ideáit fejtegetem...” (KazLev XVII, 129.)

Igaz Sámuel Kazinczynak az elhunyt Ungvárnémeti korpusza kapcsán Légrádiról a következőket jegyzi meg: „Anthropológiáját aligha kinyerhetjük, mert maga akarja kiadni. Ez sem egész.” (KazLev XVII, 367.) A HazKülfTud (1820, II, 35, 269–270) nekrológja így ír: „Ezeken kívül Kézírásban több hasznos Munkái között elkészülve hagyott Anthropológiát.” A magyar írók életrajzgyűjteménye I. is említi a tanulmányt: „Bécsben létében irt magyarul

Antropológiát” (FERENCZY–DANIELIK, *i. m.*, 594), valamint Rákóczy Géza monográfiájában a bécsi évek kapcsán a következőket írja: „Szorgalmasan tanult orvosi szigorlatára és készítette értekezését, egy magyar Antropológiát.” (RÁKÓCZY, *i. m.*, 19.)

11. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Radélinek Emlékezete a' Baráti szívben*
Igaz Sámuel a nála lévő szövegegység részeként említi a verset (*KazLev* XVII, 367). A 11–13. számú bibliográfiai tételek esetében nem bizonyos, hogy kéziratokról lenne szó, ugyanis Igaz az anyagokat kétféle osztja, s e műveket nem jelöli egyértelmű módon kéziratossá, a teljes lajstrom végén pedig a következőket állítja: „Ha a' nyomtatottakból parancsol a' Tekintetes Úr, küldhetem a' Kurír borítékja alatt; de az írásokra nézve ez az út tilalmas.” (*KazLev* XVII, 367.)
12. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *in Honores Illustr. D. Francisci Madarassy*
KazLev XVII, 367. Ugyanezt a művet SZINNYEI József, *i. m.*, 418. Pesten nyomtatott szöveggé jelöli.
13. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Josepho Caes. R. Principi*
KazLev XVII, 367, s hozzáteszi: „Boszsankodott a' Boldogult e' Munkájának helytelen igazításaiért 's örült hogy neve elibe nem jött.” Tehát a szöveg névtelenül jelent meg valahol, a közlés idejéről és helyéről nem találtunk információt.
14. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *A' lelki bolondokról*
A 14–17. számú könyvészeti egységek valószínűleg manuscriptumok, ugyanis Igaz a következőket állítja azokról: „Kézírásokban van nálam...”
„A' lelki bolondokról, két darab, egyik Mélek Próféta, másik E. (Szándéka volt, nem jut eszembe, ki példája után, ily' Munkát dolgozni.)” (*KazLev* XVII, 367.) Kézirat.
15. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Természet Alkatása*
„Természet Alkatása, csupa felosztás...” (*KazLev* XVII, 367.) Kézirat.
16. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Marhadög*
„Marhadög, alkalmasint Oskolai munka.” (*KazLev* XVII, 367.) Kézirat.
17. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Két poétai levél*
KazLev XVII, 367.
18. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László, *Theziszek*
„UNGVÁR-NÉMETI é az? kinek minap egy névnap köszöntőjét láttam, melyet az Uraknak küldözött széllyel mindenfelé; imé leírom, nézd meg...” (TERHES, *Tükröcske...*, *i. m.*, 20.)
Elképzelhető, hogy a szöveg Terhes Sámuelé, s e paródiával támadja Ungvárnémetit. A levelezésben és egyéb kortársi utalásokban a versnek nincs nyoma.
19. Ungvárnémeti és Kazinczy elveszett levelei
Ungvárnémeti számára kapcsolata Kazinczyval alapvető fontosságú lehetett („Csak írj azért, a' mikor időd, 's írni valód vagy, sőt írj, a' mint Cicero kéri

barátját, ha semmi írni valód nem volna is. Örvendetes nekem minden leveled által meg bizonyosodni a' felől, hogy te élsz, még pedig a' Hazának használva, 's engem szeretve élsz.” – *KazLev XVI*, 324), hisz az irodalomszervező és beavatott barátai jelentették a tervezett metrumos kötet(ek) kéziratainak potenciális recenzióit. Az Ungvárnémeti és Kazinczy közt váltott levelek néhány alapvető téma köré csoportosulnak: gyakran szólnak a széphalmi Mester irodalmi köréről és annak pregnáns figuráiról, Ungvárnémeti kötetterveiről, elméleti tájékozódásáról, 1820-tól pedig folyamatosan informálják egymást Tóth László katolizálásáról, készülő Antropológiájáról és Esztétikájáról. Kazinczy Ungvárnémetinek szóló levelei egy kivételével (1818. november 16., *KazLev XVI*, 236–237) sajnos mind elvesztek, ezért nem szerepelnek a Váczy-féle gyűjteményben. Valószínűsíthető, hogy a bécsi ágensnél ragadt iratcsomóban fellelhetőek lennének mindazok. A fentieket erősíti Igaz Sámuelnek egy levele, melyben néhány hónappal Ungvárnémeti halála után így tájékoztatja Kazinczyt: „... 's a' Tekintetes Úr hozzá írt leveleinek csomóját ígéré Légrádi Úr.” (*KazLev XVII*, 367.) A továbbiakban arra teszünk kísérletet, hogy Ungvárnémeti Tóth László fennmaradt válaszaiból rekonstruáljuk Kazinczy Ferenc meg-látásait, fontosabb közlendőit és instrukcióit.

19. 1. Ungvárnémeti Tóth László bejelentkező levele Kazinczyhoz, s annak viszontválasza (1814 tavaszán).

Filológiai problémát okoz e két elveszett írás datálása, csupán egy bizonyos: 1814 tavaszán történhetett a kapcsolatfelvétel, hisz a szerző akkor már a felett örvend, hogy Kazinczynek ismeretségébe jutott: „Mi nagy! mi édes! mi teljes vólt örömem! mikor a' Tekintetes Úr betses levelét vettem, mikor meg értettem, Kié, 's mikor végig olvastam; érzem; de nem tudom le írni, vagy ha tudnám is, enn kényemet el halgatom.” (*KazLev XI*, 258.) Az utóbbi levél keltezésére vonatkozóan egy érdekes adalékot találunk Ungvárnémetinek Kazinczyhoz írt, 1815. március 15-i levelében: „Épen ma annak esztendeje, hogy engemet a' Tekintetes Úr becses levelére, 's nemes Barátságára méltóztatott! – Ma, ma virradt reám az a' szerencsés reggel...” (*KazLev XII*, 457.)

19. 2. Kazinczy levele Ungvárnémeti Tóthhoz, amelyben változtatásokat ad, valamint javaslatot tesz a kötetszerkezetre vonatkozóan a szerző kézírásos anyagai kapcsán (1814. március 29. és április 20.).

„Nagyon tetszik az a' rend, mellyet a' Tekintetes Úr javallani méltóztatik, hogy tudni illik első helyen álljanak a' görög Ódák, 's Epigrammák, ezeket kövessék a' magyar Ódák, 's Epigrammák, – majd a' két Episztolák, 's leg utól a' két Drámák.” (*KazLev XI*, 351.) Továbbá Kazinczy javaslatot tehetett a könyv címére vonatkozóan és felhívhatta figyelmét az előbeszéd fontosságára. Kazinczy a szövegekre kritikai megjegyzéseket is tehetett, ugyanis levelezőpartnere megköszöni a bírálatokat. Valószínű, hogy Ungvárnémeti a görög és a latin szavak helyes leírására vonatkozóan is tanácsokat kapott Kazinczytól.

19. 3. Kazinczy levele Ungvárnémetinek, melyben a korpusz két kötetre bontását javasolja (1815. március 15-e és 1815. október 21-e közt).
Minderre Ungvárnémeti így reagál: „...görög verseimet szép darabokkal meg szaporítva; – a’ Tekintetes Ur tanácsa szerént, egyéb munkáimtól külön választva; magyarázattal, jegyzetekkel, ’s egy rövid critizáló Szótárral meg bővítve, újonnan le tisztálhattam...” (*KazLev XIII*, 226.)
19. 4. Kazinczy levele(i) Ungvárnémetinek, melyben információt kér Horvátról és Mayerfyról. Elképzelhető, hogy Kazinczy e kérését kétszer is elküldte (1816. február 18. és 1816. április 9.).
„Mínap az examenekre készülés, közelebb ismét görög verseimbe merültöm annyira el fogott, hogy szinte két böcsös Leveledre kellett adósnak maradnom. Válaszom, mellyet ezennel írok, mind a’ kettőnek fontosb pontjait czélba vesi.” (*KazLev XIV*, 139.)
„Mayerfy a’ szíves emlékezetnek, mellyet egyik leveledben róla tevél, nagyon örvendett, ’s eszébe jutott neki azonnal, hogy Mitterpacher képe nyomtatványaiából neked is kedveskedjék.” (*KazLev XIV*, 139.)
„Horvát szeretetre méltó ember, ’s nekem, kit Ő is igazán szeret, kedvesem, ’s jóakaróm. Mutatja barátságát erántam...” (*KazLev XIV*, 139.)
19. 5. Kazinczy Ferenc levele Ungvárnémetinek, melyben grammatikai könyvek beszerzésére kéri levelezőpartnerét (1816. április 19-e és június 6-a közt).
„A’ dolgokban, mellyeket reám bíztál, el jártam, részemről híven, ’s illendő szorgalommal, de nem egész foganattal. – pontjaid szerént: – Révai Grammaticáját, ’s két anti Verseghiket nem küldhetek, mert ezek Professor Schédiusz Úrnak gondviselése alatt volnának... ’s a’ Könyváros Boltokban annyira el fogytak, hogy sohol találni nem lehet...” (*KazLev XIV*, 221.)
19. 6. Kazinczy levele Ungvárnémetinek, melyben ismételten a fenti könyvek beszerzését sürgeti (1816. június 6-a és 1817. február 24-e közt).
„Kérésedet, mellyet néhány könyvek eránt ismét meg újítasz, a’ mennyire lehet, teljesítjük. Horváth [!] Úr küldi a’ két Antiverseghit, én pedig Révainak Grammaticáját, mellyet sok utána járással magamnak szerzettem ugyan, de neked örömet által engedek.” (*KazLev XV*, 75.)
Ungvárnémetinek Kazinczyhoz küldött, 1818. szeptember 23-án kelt levele szerint nagyjából egy esztendőre (az 1817-es esztendő őszétől számítva) megszakadt köztük a levelezés: „Egész év-óta nem kaptam tőled levelet, ’s több egy événél, hogy én sem írtam neked.” (*KazLev XVI*, 149.)
19. 7. Kazinczy levele Ungvárnémetinek, melyben a széphalmi mester beszámol arról, hogy Dessewffy József köszöntő verset írt hozzá (1819. március 13-a és 1819. május 18-a közt).
„Mindenek felett örvendek azon megtiszteltetésednek, mellyet sokunktól megérdemlettél, de csak egytől – a’ Te kedves Dezsőffydtől nyerhetél. Azon érzékeny, ’s híven festő Versezet méltó mind hozzád, mind nagyérdemű költőjéhez.” (*KazLev XVI*, 390.)

19. 8. Kazinczy levele Ungvárnémetinek, melyben aktuális írói terveit (Sallustius-fordítás, a *Tövisek és virágok* tervezett újrakiadása) összegezhette (1819. május 18-a és 1819. július 6-a közt).
 „Közelebbi leveledben még ezen kívül avval is megörvendeztetsz, hogy Sallustod, 's hogy Virágaid újabb meg újabb Formában állnak elő, hogy a' közönség előtt meg jelenhessenek.” (*KazLev* XVI, 432.)
19. 9. Kazinczy levele(i), melyben Ungvárnémeti származásáról érdeklődik (1819. július 6-a / szeptember 26-a és 1819. október 16-a közt).
 A júliusi kezdő dátum elfogadhatóbbnak tűnik, ugyanis az akkori postai viszonyokat figyelembe véve nehezen képzelhető el, hogy három héten belül Ungvárnémeti levelére megérkezett volna Kazinczy válasza úgy, hogy Tóth László október közepén Bécsből arra már reagálhatott volna. 1819. november 9-én utal is erre Ungvárnémeti: „Utóbbi levelem, mellyben előtted egy polgári szerencsémerttel kéréssel alkalmatlankodám, bizonyosan öszve találkozt mentében a' te ugyan akkor hozzám útasított leveleddel.” (*KazLev* XVI, 526.)
 „Atyám mint prédikátor mint minden Prédikátor nemességével semmit sem gondola; épen úgy az öcscse Sámuel; testvér bátyjok pedig István (Sámuel nagy Atyámnak legöregebbik fia) magára, 's minden ágazatira Bizonyosságlevel-et váltott a' Vármegyétől.” (*KazLev* XVI, 518.)
19. 10. Kazinczy levele Ungvárnémetinek, melyben beszámol levelezőpartnerre nemességi kérelmének állásáról (1819. november 9-e és 1820. január 16-a közt).
 „Köszönöm mindenk felett munkás részvételedet, mellyel polgári ügyemet annyira sürgetni méltóztatol. Úgy vélem, hogy a' melly útát Berczelen kezdet-tél, legkönnyebb és legbizonyosabb.” (*KazLev* XVII, 17.)
19. 11. Kazinczy levele Ungvárnémetinek, melyben beszámol levelezőpartnerre nemességi kérelmének állásáról (1820. február 22-e és április 4-e közt).
 „Örvendek, 's köszönöm neked hál'ádatosan, hogy ügyemben a' legelső, 's a' legnyomosabb lépés barátságos közbevetésed által meg eshetett.” (*KazLev* XVII, 128.)

X. Ungvárnémeti Tóth László írói terve

A kortársi és az utótörténeti utalásokból a tervbe vett, de el nem készült műveit nevezük meg.

1. UNGVÁRNÉMETI TÓTH LÁSZLÓ, *Hippokrates-fordítás*

„Komoly szándoka volt Hippokratest megmagyarítani; de tervét nem foganosithatá” – utal rá: *Magyar írók életrajzgyűjteménye*, I, összeáll. FERENCZY és DANIELIK, *i. m.*, 594.

„Több becses szándék, mint: Hippokrates fordítása s egy „Orvosi Tud. Gyűjtemény” halálával hosszabb időre füstbe ment” – utal rá: TOLDY, *A magyar költők élete*, *i. m.*, 90.

2. UNGVÁRNÉMETI TÓTH László szerk., *Magyar orvosi periodika*

„Mennyit nyeregett általa az orvosi irodalom, abból is kitetszik, hogy ő Pesten egy orvosi magyar folyóírást szándékozott megindítani” – utal rá: FERENCZY–DANIELIK, *i. m.*, 594.

„Kazinczyhoz írt leveleiből tudjuk azt is, hogy szándékában volt a Pesten megindult Tudományos Gyűjtemény mintájára egy Orvosi Tudományos Gyűjteményt megindítani, de hirtelen bekövetkezett halála megakasztotta őt nemes törekvésében” – utal rá: RÁKÓCZY, *i. m.*, 20.

„Több becses szándék, mint: Hippokrates fordítása s egy „Orvosi Tud. Gyűjtemény” halálával hosszabb időre füstbe ment” – utal rá: TOLDY, *A magyar költők élete, i. m.*, 90.